

1927

1927. január 6.

Szabadkán Szabó Márton rendezésében a *Juhászlegény, szegény juhászlegény* című operettet vitték színre a Népkör teljes törzsgárdájának a felléptével. A sikeres operett tíznél is több előadást élt meg.

Garay 2012, 28.

1927. január 11.

Ünnepélyes keretek között felavatták az újjáépített szabadkai színházat. „Tizenkét esztendeig nem volt színháza Szuboticának – írta az eseményről tudósítva a *Hírlap* –, amely a színházégés előtt évtizedekig egyik legjelentősebb központja volt a szerb és a magyar színházi kultúrának. Tizenkét évig meredeztek égnek szomorú szemrehányással a szubotikai kultúrtemplom kormos romjai, amíg végre háborús és forradalmas nyomorúságok után erélyes és kultúraszertető emberek kerültek a város élére, akik munkával, áldozattal, munkára serkentéssel, minden illetékes hely megmozgatásával újra felépítették.”

Garay 2012, 28.

Az új színházat felavatták, és ekkor újra felmerült a kérdés, az itt élő magyarságban: vajon mikor kapnak a magyarok színházat? Félmillió magyar élt a régi Jugoszláviában, a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság területén. De színházuk nem volt. Azt a Népkör igyekezett helyettesíteni, mint a magyarság nem hivatalos színháza az évenként helyben adott 60–70, és a vidéken játszott 50–60 előadással.

Garay 2012, 29.

1927. január 17.

Szabadkán a Szerb Radikális Párt és a Magyar Párt együttes rendezvényén 4–5000 résztvevő üdvözölte a koalíciós megállapodást.

Mészáros 1981, 176.

„Sok rokonszenvvel és örömmel olvastam a Knyizsevní Szever terveiről. Nem értem azonban,

hogyan kerülök én Ady, Babits és Kosztolányi társaságába. A fordítás szinte meghatott. Sokszor szorítom meg érte a kezét. De szerepelhetnek-e én evvel a verssel a mai magyar líra néhány reprezentatív értéke között? Legfeljebb, ha a lokális, vajdasági értékemet nem veszik figyelembe, ezt azonban nem igen szeretném. Nekem kevés közöm van a Vajdasággal, írásaimnak nincs local couleur-je, témáim és törekvéseim általánosak és emberiek.” (Leszkovác Mladennek Tesszalónikiból)

Szenteleky 1943, 36.

1927. január 20.

A *Hírlap Szarka Lajos* címmel vezércikket jelentetett meg. Így hívták azt a magyar kiscgazdát, aki a magyar egység szükségességéről meggyőződve visszalépett az ellenzéki jelöltségtől. A *Hírlap* vezércikkének hatása következtében számos, különösen a Zombor környéki ellenzéki magyar jelölt bejelentette, hogy visszalép, mert úgy érzi, a magyarság ellen vét az, aki megakadályozza a Magyar Pártot abban, hogy megmutathassa a magyar erőt a Vajdaságban.

Csuka 1995, 275.

Horgoson és Martonoson Sántha György, Király Károly, Nagy Ödön és Batta Péter indokolta meg a választási együttműködésre vonatkozó döntést. [...] Horgoson már az is újabb erőt adott, hogy a többszöndei betiltás után újra lehetett alakítani a Magyar Pártot, amelynek vezetősége a következőkből állott: Kenyeres Gábor elnök, Rácz István, Varga Ferenc, Berényi Gáspár, Fehér Lukács, Vass Jenő és dr. Kovács Gyula alelnökök. [...] Szabadkán az ellenzéki blokk gyűlésein Grol Milán, dr. Pleszkovics Lukács, Rájics Balázs, dr. Havas Emil, Macskovics Benedek, Lendvay Lajos, Lungulov Radivoj és mások ismertették a programokat. [...] Az egyik nagyszabású magyar párti gyűlést Zomborban tartották meg, amelyen Prokopy Imre, a Magyar Párt főtitkára ismertette a Magyar Párt feladatát. Ugyanezen a

gyűlésen dr. Krafft István, a jugoszláviai németek vezére szólalt fel, Bajmokon pedig, amelynek magyarsága hősiesen kitartott a Magyar Párt mellett, dr. Strelitzky Dénes, dr. Deák Leó és dr. Palásthy Ödön.

Csuka 1995, 273.

Újvidéken dr. Sántha György, Törley Bálint, Prokopy Imre és Strelitzky Dénes szóltak a magyarsághoz, és dr. Brezovszky, valamint Achs Izidor ismertette az újvidéki magyarság álláspontját.

Csuka 1995, 275.

1927. január 23.

Megtartották a tartománygyűlési választásokat, amely igazolta a Magyar Párt döntésének helyességét. Tizenhat magyar ember jutott mandátumhoz, ebből tizenkettő nyíltan a Magyar Párt tagjának vallotta magát. Magyar párti tartománygyűlési képviselő lett: dr. Várady Imre, dr. Deák Leó, dr. Palásthy Ödön, dr. Nagy Ödön, Tölgyessi Péter, Basch Andor, dr. Király Károly, Rác István, dr. Balassa Pál, dr. Batta Péter, Jámbor Sándor, Szekszárdi Ferenc, míg a radikálisok Kiskároly Jánost (Topolya) és Gerber Nándort (Óbecse) a maguk listáján jelölték és segítették mandátumhoz. A Demokrata Párt listáján megválasztott Kerepessy Vince (Zenta) és a Független Demokrata Párt listáján megválasztott Mohácsi Gyula (Ürményháza) mandátumával lettek tizenhatan a magyar tartománygyűlési képviselők.

Csuka 1995, 275.

A választásokat követően dr. Várady Imre nyilatkozott a *Hírlapban*.

Csuka 1995, 275–276.

A radikálisok hálája, ezt el kell ismerni, eléggé gyorsan bekövetkezett. Így Csúrogon, ahol a Katolikus Kör helyiségét már 1920-ban lefoglalták és azóta hiábavaló volt a csúrogi magyarság minden próbálkozása, a Katolikus Kör nem

dolgozhatott, a belügyminiszter távirati rendelkezése alapján visszaadták a lefoglalt helyiséget, és tovább semmi akadálya nem volt annak, hogy ez a vallásos jellegű egyesület, amely teljesen magyar szellemben dolgozott, működhessen.

Csuka 1995, 276.

1927. január 30.

Zentán, ahol egykor megalakult a Magyar Párt, szimbolikus jelentősége volt annak, hogy a Tisza vidéki magyarság nagygyűlést tartott. A Tisza vidék volt mindenkor a magyar mozgalmak kiinduló pontja, és természetes hátvédje, mert ezen a területen lakott egységes tömegben a legnagyobb számmal a délvidéki magyarság. Csak a betelepített dobrovoljacok voltak az ellenőreik, és a magyarság vezető rétegei itt mutatták a legnagyobb elszántságot. A nagygyűlést Török Máté adai kisgazda, az adai Magyar Párt elnöke nyitotta meg. Dr. Sántha György a Radikális Párttal kötött választási együttműködés jelentőségét méltatta. A továbbiakban dr. Nagy Ödön, dr. Király Károly és dr. Prokopy Imre tartottak beszédet. (Prokopy beszédét könyvében közli Csuka János is.)

Csuka 1995, 271–273.

A magyarság és a németiség létszámának ellensúlyozása érdekében a Vajdaságot kettéválasztották, és két „oblasztot”, tartományt alakítottak belőle. A magyarságnak igen súlyos sérelme volt az, hogy nemcsak a bánási magyarok kerültek ehhez a belgrádi tartományhoz, hanem a Tisza mentek is, ami rendkívül megnehezítette a Tisza mente ügyes-bajos dolgainak elintézését, és már eleve súlyos akadályokat gördített azoknak a magyar párti képviselőknek a munkája elé, akik a belgrádi tartományhoz tartoztak, mert ott természetesen a szerb elem volt a domináns. Becskereken dr. Várady Imre megpróbált mindent, hogy legalább a Tisza menti magyarság kívánságai teljesedjenek, és még azzal is kísérletezett, hogy Becskerek legyen a második, a Vajdaságból kialakított tartomány

székhelye, hasztalan. A bácskai tartománynál is fölmerült az a kérdés, hogy hol legyen a székhely, mert a szerb nacionalisták és az újvidéki szerb lokálpatrióták azt akarták, hogy a tartománygyűlés székhelye Újvidék legyen. A magyarság álláspontja az volt, hogy a tartománygyűlés székhelye csupán Zombor lehet, és a Magyar Pártnak az első sikere abban állott, hogy rögtön a választás után elérte azt, hogy a szerb kívánságok mellőzésével a régi megyeszékhelyt, Zombort tették meg a tartomány székhelyévé.

Csuka 1995, 277.

A szabadkai Népkör elnöki tisztségéről betegsége miatt lemondott Birkáss Gyula földbirtokos. Helyette egy igen agresszív csoport dr. Szántó Gábort akarta megtenni a Népkör elnökévé. Dr. Szántó évekkkel azelőtt kilépett a Magyar Pártból, és a magyar radikálisok egyik exponált vezetője volt. A Magyar Pártnak az volt az álláspontja, hogy az elnöki posztra nem szabad aktív politikust választani, ezért Kiss Lajos földbirtokost kellett rábírní, hogy vállalja el a Népkör vezetését. [...] A radikálisok mégis elérték, hogy dr. Szántó Gábor lett a Népkör elnöke, és a Magyar Párt vezető tagjai nagyrészt kimaradtak a Népkör vezetőségéből. [...] A jugoszláviai magyarság művelődési életének megszervezésében Törley Bálint járt az élen.

Csuka 1995, 278.

A magyar párti és a német párti tartománygyűlési képviselők már a tartománygyűlések megalkakulása előtt sürgették a községi választások megtartását. Ennek a kisebbségekre nézve még nagyobb jelentősége volt, mint a nagypolitikai kérdések eldöntésére hivatott nemzetgyűlési választásnak. A községek – elsősorban a magyarlakta városok és falvak – óriási terheket viseltek annak a szerencsétlen gazdálkodásnak a következtében, amely csak a nacionalista szempontokat érvényesítette, és nem törődött a kisebbségi adófizetők érdekeivel.

Csuka 1995, 279.

Szántó Róbert, szabadkai evangélikus lelkész, a *Hírlap* volt főszerkesztője, aki ebben az időben az aktív politikai munkától visszavonult, akciót kezdett egy magyar irodalmi folyóirat létesítésére. Azt gondolta, hogy a magyar felbuzdulás meg fog nyilatkozni más kérdésekben is. A Magyar Párt több vezetője, elsősorban Törley Bálint a legnagyobb rokonszenvvel kísérte ezt a kezdeményezést, mégis megbukott, nem annyira a magyar közönség, mint inkább a magyar irodalom délvidéki munkásainak a hibájából. Egészen furcsa volt ekkortájt a délvidéki magyar irodalom helyzete, mert az irodalmi munkában a vezető szerepet az emigráns írók és újságírók akarták magukhoz ragadni, és a tulajdonképpeni délvidéki írók egészséges politikai ösztönnel ellene voltak ennek a térhódításnak. A *Hírlap* maga határozottan ellenséges magatartást tanúsított minden emigráns munkával szemben, és ugyanígy járt el a másik kizárólag magyar újság, az Újvidéken megjelenő *Délbácska*, csak a *Bácsmezei Napló* támogatta az emigráns szellemű írókat. [...] Ez utóbbi lap – amely az 1925. évi választási harcok idején teljesen a Magyar Párt ellen fordult, változtatott a politikáján, és újra közeledést keresett a Magyar Párthoz. A tisztán üzleti jellegű újság vezetősége felismerte azt, hogy a Magyar Párt mögött állnak a magyar tömegek, és ezért buzgón dolgozott a párt érdekében. A viszony igazán jó csak akkor lett, amikor a *Bácsmezei Napló* elbocsátotta emigránsait.

Csuka 1995, 280.

1927. január

A Vajdaságban a JKP illegálisan terjesztette a szerb és magyar nyelven megjelentetett *Radnom narodu grada i sela* című brosúrát, ami a letartóztatások újabb hullámát indította el. Szabadkán házkutatást tartottak a mezőgazdasági munkások szövetségének irodájában, és a lefoglalt iratok alapján letartóztatták és bíróság elé állították Domány Jánost, a *Szervezett Mun-*

kás főszerkesztőjét és Birkás Pétert, a Független Szakszervezet aktivistáját.

Mészáros 1981, 129.

1927. február 1.

A Magyar Párt vezetősége úgy látta, a leghelyesebb, ha a kormányon lévő Radikális Párttal köt választási megegyezést. A Radikális Párt az ország legerősebb és legnagyobb pártja, és a Magyar Pártnak a népe iránti kötelessége azt parancsolta, hogy a holnapra és a holnaputánra is gondoljon, ezért kötött megegyezést a Radikális Párttal. Ennek a szerb pártnak azonban éppen a Vajdaságban igen erős ellenfelei vannak, elkeseredett és a politikai fanatizmus tüzetől fűtött ellenfelei, és ezen a választáson a Radikális Pártnak a Vajdaságban nemcsak presztízsérdekei, hanem szinte élet-érdekei is attól függttek, hogy a Magyar Párt mennyire tudja és mennyire akarja betartani a paktumot. A kérdés az volt, hogy a többször tízezer magyar választó tényleg a Magyar Párt mögött áll-e? Erre a kérdésre január 23-a adta meg a feleletet: a magyar választók tízezei bizonyosságát adták annak, hogy híven kitartanak a pártjuk mellett, hogy csak a pártjukat követik, és valóban egyek a Magyar Párttal.

Magyar Kisebbség, 1927. február 1. 94–95.

1927. február eleje

Bácsföldvár ötezer főnyi magyar lakosságának a legnagyobb része már a megalakulásakor a Magyar Párthoz csatlakozott. Elnökévé Horváth Ferenc birtokost választották.

Csuka 1995, 280.

A német képviselők közölték a kormánnyal, hogy hajlandók a kormányt támogatni, de a kisebbségek politikai és gazdasági engedményeket követelnek, s hogy az ipar- és kereskedelmi tárcát adják át a német pártnak. A német párt jelöltje erre a tárcára dr. Krafft István, a párt vezére volt.

Csuka 1995, 281.

1927. február 6.

Az Országos Magyar Párt Szabadkán központi elnöki értekezletet tartott, amely után közleményt adtak ki. (A kommunikét közli a könyvében Csuka János is.)

Csuka 1995, 281.

1927. február 9.

„Nem tudom, hogy a vajdasági magyar irodalomról szóló vita folytatódik-e még a *B. N.* vasárnapi mellékletein. Én már nem folytatom tovább azt a diskussziót. Oly törpének látszanak innen a dolgok, oly sutának és nevétségesnek a szócsaták. Boldogan és önfeledten szeretném hörpintgetni ennek a dúslevű életnek ragyogó kelyhét és feledni kicsit a nyűgöt, a sarat, a szürke és ráncosarcú hétköznapokat.” (Leszkovác Mladennek, Le Caire-ből)

Szenteleky 1943, 38.

1927. február 11.

Az úgynevezett „ellenzéki magyarok” csoportja, azok, akik Pleszkovits Lukács és Havas Emil vezetésével a Szerb Demokrata Párttal kötöttek koalíciós megállapodást, a *Hírlapban* indulatosan bírálták a Magyar Pártot a radikálisokhoz történő közeledése miatt. A koalíciós megállapodásukat pedig a „vajdasági magyarság érdekeivel történő kereskedésnek” minősítették.

Mészáros 1981, 176.

1927. február 22.

A bácskai tartománygyűlés radikális pártja, amikor már eldőlt, hogy a tartománygyűlés székhelye Zombor lesz, megbeszélésre hívta a magyarpárti és a németpárti képviselőket. Ezen a megbeszélésen megállapodtak arról, hogy a kisebbségi képviselők klubot alakítanak, és csupán előzetes tárgyalás után fognak együtt haladni, tehát minden fontosabb kérdésben a radikális, a magyar és a német párt klubja előzetesen megegyezik, és csak azután jár el együtt a tartománygyűlésen.

Csuka 1995, 283.

A tartománygyűlés elnökévé dr. Manojlovics Vladiszlávot választották meg. [...] Az állandó választmányban a Magyar Pártot dr. Deák Leó képviselte, a német pártot Jeizel Henrik nyugalmazott bács megyei főjegyző. Az állandó választmány minden tagja mellé két helyettest választottak. Dr. Deák helyettesei dr. Ceisel Lajos zombori ügyvéd és Prokopy Imre, a Magyar Párt főtitkára lett. A tartományi szabályrendeleteket előkészítő bizottságban dr. Palásthy Ödön képviselte a Magyar Pártot. A tartománygyűlés összetétele a következő volt: 28 radikális, 11 német párti, 6 magyar párti, 6 demokrata, 5 Radics-párti, 2 Pribicevics-párti és 1 Jovánovics-párti. [...] A magyar és a német párt úgy határozott, hogy a tartománygyűlési képviselők nem lépnek be a bácskai tartománygyűlés radikális klubjába, hanem külön klubot alakítanak. A Magyar Párt klubjának elnöke dr. Deák Leó, titkára dr. Palásthy Ödön, a klub tagjai dr. Nagy Ödön (Szabadka), Szekszárdi Ferenc (Baranya), Tölgyessi Péter (Topolya) és Basch Andor (Csantavér) voltak. A német klub elnöke Jeizel Henrik lett, alelnöke Beatt Dániel, titkára Müller János.

Csuka 1995, 284–285.

1927. március 3.

A *Hírlap* vezércikkben követelte a magyar nyelvnek a köztestületben történő szabad használatát (A vezércikk részletét közli a könyvben Csuka János is.)

Csuka 1995, 285.

Pár nappal később Prokopy Imre írt vezércikket a *Hírlap*ban, és részletes statisztikai kimutatást közölt a magyarság kulturális helyzetéről, és adatokkal bizonyította, hogy ez a helyzet immár tarthatatlan. Prokopy statisztikája szerint Jugoszlávia területén 178 gimnázium volt ebben az időben, tehát minden 6700 lakosra egy középiskola jutott. „Ennek alapján a magyarságnak még a legpesszimiztikusabb számítás szerint is

legalább két gimnázium járna.” Prokopy közli: 1918 óta tizenhat magyar kulturális egyesület szűnt meg, s ezeket részletesen is felsorolja.

Csuka 1995, 285–286.

1927. március 12.

„A *Letopisz* terve a vajdasági magyar irodalom figyelemmel kísérését illetőleg nagyon szép, szinte megható, de úgy hiszem Önnek nagyon kevés dolga akad, ha csak az itteni magyar irodalmat óhajtja figyelemmel kísérni. Szép lenne, ha kibővülne a figyelő tekintet perspektívája a magyarországi és erdélyi magyar irodalom felé, ahol nincs annyi laposság, szürkeség és dilettantizmus, mint erre mifelénk. Mindenesetre segítségére leszek, és fel fogom hívni a figyelmét egy-két fontosabb irodalmi eseményre. Azt már meghagytam, hogy minden itt megjelenő könyvből tiszteletpéldányt küldjenek Önnek. De ezek számára ne készítsen külön polcot könyvszekrényében! Egy évi termés elfér egy lapos kabátzsebben.” (Leszkovác Mladennek, St. Sivic)

Szenteleky 1943, 39.

1927. március 15.

Gáj József *A jugoszláv vallási és nemzeti kisebbségek és az új középiskolai törvényjavaslat* című tanulmányát közölte a Lugoson megjelenő *Magyar Kisebbség* című nemzetpolitikai szemle, abból az alkalomból, hogy Belgrádban a szkupstina elé terjesztették az új középiskolai törvénytervezetet. „Az első, amit kifogásolnunk és sérelmeznünk kell az, hogy a javaslat egyetlen szóval sem említ kisebbségi középiskolákat, sőt felekezeti középiskolákról sem akar tudni. Ismer a javaslat állami középiskolát, ismer kerületi, járási és városi középiskolát, és ismer végül privát-társulati középiskolát, de sem felekezetről, sem nemzeti kisebbségről egyáltalán nem kíván tudni. Van ugyan ma állami magyar és német tagozatú középiskola, de a jövődő törvény ezeket a most fennálló kisebbségi állami tagozatokat sem kodifikálja imperativa, vagy név szerint, úgy

látszik tehát, hogy ad hoc miniszteri rendeletek-től függ majd az existenciájuk.”

Magyar Kisebbség, 1927. március 15. 200–201.

1927. március 16.

Krafft István német párti képviselő ismét beszé- det mondott a parlamentben, amelyben felsorol- ta a németek iskolával kapcsolatos sérelmeit, és Pribicevics Szvetozárt tette felelőssé azért, hogy az alkotmány pozitív rendelkezései megsértésével lehetetlenné tette a kisebbségi elemi oktatást is.

Csuka 1995, 288.

Dr. Deák Leó és dr. Strelitzky Dénes már eszten- dők óta dolgoztak a nyugdíj nélküli magyar vas- utasok ügyének rendezésén. Végül annyit sike- rült elérniük, hogy a belgrádi vasúti vezérigazga- tóság kiküldött Szabadkára egy főtisztviselőt, aki intézkedett a kérdéses ügyekben, ám ennek csak annyi eredménye lett, hogy a több száz kérvénye- ző közül alig ötvenen kapták meg a nyugdíjat.

Csuka 1995, 289.

1927. március 23.

A külügyminisztérium javaslatot tett az oktatási minisztérium felé, melynek értelmében a nemze- ti kisebbségeket oktató tanítóknak a szláv (szerb) többség soraiból kell kikerülniük – lehetőleg olyan környezetből, ahol korábban együtt élt a kisebbségekkel –, hogy az ország iránti lojalításra történő nevelés minél hatásosabb legyen. A ta- nítóképző növendékeit is elsősorban e szempont alapján kell kiválogatni.

Mészáros 1981, 197.

1927. március 28.

Az újvidéki Polgári Magyar Kaszinó ellen bom- bamerényletet követtek el. Az Alkotmány utca 7. szám alatti épületet a magyarság közadakozásból építette fel. [...] A polgári magyar kaszinó har- minc esztendeje állott fenn, elnöke dr. Profuma Béla, Újvidék utolsó magyar polgármestere volt, aki éppen azért, mert ezt a tisztséget töltötte be,

nem vállalt meghatározó szerepet a Magyar Párt- ban. [...] A merénylet nagy felháborodást keltett az újvidéki szerb körökben is, és dr. Tapavica Gyókó, a radikális párt elnöke a kora délelőtti órákban megjelent a magyar polgári kaszinó ve- zetősége előtt, és a legnagyobb sajnálkozásának adott hangot.

Csuka 1995, 289–290.

1927. március 30.

Makszimovics Bozso volt belügyminiszter, a belgrádi *Vreme* című hetilapban kifogásolta a magyar nyelv használatát. Írását így fejezi be: „A miniszterelnök és környezetének protektor- átusa alatt a nem nacionális, hazaáruló, gyanús elemek legyőzhetetlenek lesznek.” (A cikket a könyvében közli Csuka János is.)

Csuka 1995, 333–335.

A támadások a magyarság ellen nem szűntek meg. A *Pravda*, a külügyminisztérium felhivata- los lapja és a *Politika*, amely a legnívósabb szerb újság volt, részletesen foglalkoztak Makszimovics Bozso vádjaival, a Makszimovics álláspontját helyeselték. A *Vreme* pedig nyílt levelet közölt, amelyben Momcsilovics Bozso volt belügymi- niszter, Nincsic Momcsiló volt külügyminiszter és Sztojadinovics Milán volt pénzügyminiszter együttesen támadták a Vukicsevics-kormányt, és a vajdasági állapotokról szólva azt mondták, hogy a Vajdaságban a szerbek ténylegesen el vannak nyomva. A három volt miniszter nyílt levelét a hadügyminiszterhez intézte és felpana- szolta azt is, hogy a községek tisztviselői karából eltávolítják a volt dobrovoljacokat és tartalékos tiszteket, mert a magyarok üldözik őket.

Csuka 1995, 336.

1927. március

A lapok hosszan cikkeztek arról, hogy a Délvi- déken 400 nyugdíjas magyar vasutastól vonták meg a nyugdíj folyósítását, azzal az indoklással, hogy „rendezetlen” az állampolgárságuk.

Mészáros 1981, 178.

1927. április 1.

További 1500 magyar családot fenyeget a veszély, hogy megélhetési lehetőség nélkül maradnak. A hatóságok kifogása ismét a „rendezetlen” állampolgárság volt.

Mészáros 1981, 178.

1927. április 4–6.

Bethlen István Rómába látogatott. 5-én barátsági, békéltető eljárási és választott bírósági szerződést írtak alá. (Szövegét közli Halmosy: i. m. 267–271.) Ezzel fordulópont következett be Olaszország közép- és délkelet-európai politikájában. Magyarország pedig kiszabadult nemzetközi elszigeteltségéből. (Pritz Pál jegyzete.)

Hory 1987, 460.

Rómában gróf Bethlen István miniszterelnök aláírta Magyarország és Olaszország között a barátsági, békéltető eljárási és választott bírósági szerződést. Megállapodtak a kisantant államokkal és Ausztriával szembeni közös politika kidolgozásában. Mussolini miniszterelnök ígéretet tett az Osztrák–Magyar Monarchiától az első világháborúban zsákmányolt fegyverek visszadásában. Magyarország számára ezzel véget ért a teljes izoláltság korszaka. Ugyanakkor Jugoszlávia számára ez újabb kihívást jelentett, Belgrád úgy érezte, hogy új szövetség jött létre a délszláv állam ellen. Párizs arra figyelmeztette Rómát és Budapestet, lépéseket tesz a szövetség Albániával és Bulgáriával történő esetleges bővítése ellen. Benes a kisantant elleni kihívásként értelmezte az új helyzetet. Felismerte, hogy ezzel a szerződéssel Csehszlovákia jelentősen veszített a Duna-völgyi hegemoniájából.

Benda 1983, 903.; Vinaver 1971, 344–345., 371.

1927. április 7.

A bácskai tartománygyűlésen Jeizel Henrik szerb nyelven felolvasta a német kisebbség tíz pontba szedett kívánóságát. (A tíz pontot közli a könyvben Csuka János is.) Jeizel a deklaráció felol-

vasása után engedélyt kért arra, hogy németül is szólhasson, de Manojlović elnök ezt megtiltotta. [...] Dr. Palásthy Ödön hozzászólásában javasolta: „A bácskai tartomány ügyrendjének 21. szakaszaként iktassanak be a jog biztosítására egy szakaszt a következő szöveggel: A tartománygyűlésen bárki, aki ott szólás jogával bír, akár államnyelven, akár saját anyanyelvén is felszólalhat.”

Csuka 1995, 292–294.

1927. április 10.

A *Hírlap* a botrányos tartománygyűlésről tudósított. [...] Vuics Jocó zentai földbirtokos nyilatkozata szerint: „Az 1918. november 25-i szerb nemzeti nagygyűlésen hozott rezolúcióban, amely a Magyarországtól való elszakadást kimondta, van egy pont, amely a Vajdaságban élő kisebbségek kulturális fejlődését és szabad nyelvhasználatát megengedi. Nagyon csodálkozom, hogy a tartománygyűlésnek több tagja, aki ennek a rezolúciónak a létrehozásában részt vett, ezt szem elől tévesztette. Az én álláspontom az, hogy amilyen kötelességünk volt nekünk, szerbeknek a magyar éra alatt fajunk és nemzetiségünk érdekében küzdeni, éppolyan kötelességünk előmozdítani, hogy az itt élő kisebbségek új hazájuk őszinte barátai legyenek. És ezt csak úgy érhetjük el, ha az olyan ügyeket, amelyekhez a kisebbségek vitális érdekei fűződnek, megértéssel és a kisebbségek megelégedésére intézzük el az állam nemzeti létének szem előtt tartásával.”

Csuka 1995, 297–298.

1927. május 1.

Szabadka püspökévé szentelték Budanović Lajčo (Budánovity Lajos) római katolikus plébánost (1873–1958).

Új Ember Kalendárium 2002, 104.; Mészáros 1981, 211.

1927. május 4.

A *Hírlapban* megjelent Prokopy Imre *A telecskai példa* című írása. (Könyvében idézi Csuka János is.)

Csuka 1995, 289–299.

Dr. Sztipics Károly szabadkai főispán a *Budapesti Hírlapban* a magyar–jugoszláv közeledésről nyilatkozott.

Csuka 1995, 299.

1927. május

A Magyar Párt vezetői hatalmas szervezőmunkát folytattak. Prokopy Imre, dr. Palásthy Ödön, és Récsy János Gomboson, Doroszlón, Szilbácson, Bezdánban, Csonoplyán, Kulán, Újverbáson, Óverbáson szervezték mag a pártot, és ebben a munkában részt vett Spanyol József és Mérő Ignác is. [...] A Magyar Párt így, ez időben valóban azzá lett, aminek lennie kellett, a magyarság egyetemének összefogása és valamennyi magyar erőnek egybegyűjtése.

Csuka 1995, 300–301.

Manojlovics Dusán szabadkai főispán közbenjárásával létrejött Vukicsevics Vélya miniszterelnök és a Magyar Párt vezetői közötti választási egyezmény. [...] A szabadkai választókerületre vonatkozóan rögtön megkötötték az egyezményt, a zombori választókerületben azonban Lalosevics János radikális párti képviselő merev magatartása meghiúsította az együttműködést, ezért a zombori Magyar Párt a demokrata párttal kötött választási egyezséget. [...] Újvidéken semmilyen eredményre nem vezettek a választási együttműködési megbeszélések, ezért ott a magyarok önálló választási listával indultak.

Csuka 1995, 303–304.

Az országgyűlési választások közeledtével (szeptember 11.) a Magyar Párt erőteljes szervezőmunkába kezdett. Okulva a korábbi koalíciós megállapodások kudarcán, a szerb pártokkal

határozottabb tárgyalásokat folytatott. Szabadkán választási együttműködési megállapodást kötött a radikálisokkal, Zomborban viszont a demokratákkal jött létre előzetes megállapodás. Újvidéken a Magyar Párt helyi szervezete úgy döntött, önállóan indul a választásokon, az ügynevezett „ellenzéki magyarok” – a szabadkai Pleszkovits Lukács és csoportja – szakítottak a demokratákkal, és önálló listát állítottak. (Forrás: *Bácsmegyei Napló*, 1927. augusztus 10.)

Mészáros 1981, 180.

A szabadkai választókerületben dr. Strelitzky Dénest és dr. Nagy Ödönt jelölték, a bánási választókerületben dr. Várady Imrét, a zombori kerületben dr. Deák Leó és Prokopy Imre, az újvidéki kerületben pedig dr. Király Károly listavezető mellett dr. Brezovszky Nándor, dr. Wilt Vilmos, Pásthy Máté és Achs Izidor voltak a jelöltek.

Csuka 1995, 304.

1927. június 16.

A *Bácsmegyei Napló* beszámol arról, hogy Belgrádban a miniszterelnök fogadta dr. Várady Imrét, Strelitzky Dénest és Prokopy Imrét, a Magyar Párt küldöttségét, akik átadták a magyarság sérelmeit összefoglaló memorandumot.

Mészáros 1981, 180.

1927. június 25.

Az oktatási minisztérium rendeletben utasítja a tanítóképzők és gimnáziumok igazgatóit, hogy a magyar, a német és a ruszin általános iskolák tanítói elsősorban a szerb tanítójelöltek soraiból kerüljenek ki, hiszen a hazafiasságra történő nevelésnek ez a legkézenfekvőbb módja.

Mészáros 1981, 197.

1927. július 21.

Lord Rothermeer terjedelmes cikket közölt a londoni *Daily Mail* című lapban, melyben fölémelte a szavát Magyarország megnyomorítása

ellen. Ezt követően David Lloyd George augusztus 30-án, szeptember 8-án ugyancsak Magyarország védelmére kelt. Októberben a *Daily Mail* háromszor tért vissza a magyar kérdésre.

Vinaver 1971, 351.

1927. július 27.

Társadalmi egyesületek és a gazdasági érdekképviseletek kezdeményezésére, a kormány jóváhagyásával megalakult a Magyar Revíziós Liga, amelytől azt várták, hogy egyszerre reprezentatív és hatékony szervezet lesz, amely külföldön színvonalas országpropagandát végez, belföldön pedig afféle revizionista „népfrontot” hoz létre. Ezeknek az elvárásoknak a Liga csak részben volt képes megfelelni, mindenestre Herczeg Ferenc vezetése alatt hamarosan a legnagyobb revíziós szervezetté nőtte ki magát. A német megszállásig történő működése során közel 300 könyvet jelentetett meg magyarul és nyolc idegen nyelven, továbbá folyóiratot s idegen nyelvű hírleveleket adott ki, képviselést tartott fenn Amszterdamban, Berlinben, Genfben, Londonban, Milánóban, Párizsban, Varsóban, Washingtonban, Dél-Amerikában. A Magyar Revíziós Liga nem hirdetett tételes programot, s a propagandában az etnikai alapú és az integrális revízió gondolata később sem vált el élesen egymástól. Kiadványai a nagy hagyományú magyar gravaminális politikára és a már Apponyi párizsi beszédében elővezetett érvekre alapozva igyekezett növelni a békeszerződést ellenzők táborát. Tagadták Magyarország háborús felelősségét, bírálták a békeszerzők részrehajlását. A revízió lehetőségét az ismert jogi argumentumokkal is alátámasztották: hivatkoztak a népszövetségi egyezségokmánynak az „alkalmazhatatlanná vált szerződések” felülvizsgálatát lehetővé tevő 19. cikkére és a Millerand-féle kísérőlevélre. Tételes területi követeléseket egyetlen munka sem tartalmazott, ám sokatmondó, hogy a Liga mindvégig a korlátozott mértékben modernizálni kívánt történelmi Magyarországot propagálta. A történelmi jogra, a civilizációs

haladottságra és a gazdasági nagytér előnyeire, valamint a nemzetiségi elvre s az önrendelkezési jogra való hivatkozások burkoltan mind az integrált Magyarország visszaállítását szorgalmazták.

Zeidler 2001, 18–19.

Budapesten megalakult a Magyar Revíziós Liga, elnökévé a verseci születésű népszerű író, Herczeg Ferencet választották.

Benda 1983, 904.

1927. július

Megkezdődött a választási küzdelem. Radics István a *Narodni val* című lapban kiáltványt bocsátott ki a magyarokhoz, [...] amelyben nyilatkozatot tett, hogy a horvát parasztpárt a magyarság minden kulturális és gazdasági követelését támogatni fogja. (Csuka János könyvében részletet idéz az írásból.) A Magyar Párt választási gyűléseinek és a résztvevők felsorolása.

Csuka 1995, 305.

1927. augusztus 14.

Fényes ünnepséget rendeztek a zombori Magyar Iparos Dalárda fennállásának 40. évfordulója alkalmából.

Mészáros 1981, 234.

1927. augusztus 27.

A *Hírlap* a péterréveci, az óbecsei, a bácsföldvári és a temerini magyarság elárulásáról cikkezett. Dr. Balassa Pál, aki a Magyar Pártban komoly szerepet játszott, Király Károly ellen fordult, és teljes erővel támogatta Sztankovics Szvetozár földművelésügyi minisztert. [...] Dr. Várady Imre a választási agitáció során kénytelen volt nyilatkozatot közzétenni, amelyben cáfolta, hogy neki csak magyarosított neve van és zsidó származású. Kénytelen volt bizonyítani, hogy unokafivére, Várady Lajos Árpád kalocsai érsek volt, és egyik nagybátyja közel hatvanöt éven keresztül volt Becskerék város plébánosa és a Csanád megyei egyház kanonoka.

Csuka 1995, 307.

A szabadkai közgyűlésen először jelent meg kinevezett magyar városi képviselő, dr. Vécsei Samu.

Csuka 1995, 307.

1927. szeptember 3.

Pribicevics Szvetozár lapja, a *Recs* cikket jelentette meg. *A magyarok kolonizálása* címmel. „Az agrárreform minisztériumban a következőket konstatáltuk: A szabadkai kerületben, közvetlenül a magyar határ mentén az agrárreform minisztérium 250-032/927. szám alatti döntése alapján 457 hold földet 56 magyar és egy német között kiosztottak. Ezeknek a földtulajdonosoknak nemzetiségét a katonai hatóságok is megállapították, tehát a határon ahelyett, hogy saját embereink között osztanának földet, a magyaroknak ajándékoznak. Az agrárreform minisztérium engedélyezte a Hirsch-féle 524 hold föld eladását. A földet ötvenhatan vették meg, ezek között negyvennyolc magyar nemzetiségű, tehát itt is favorizálták a magyarokat.”

Csuka 1995, 309.

Az Újvidéken megjelenő *Radikál* című lap a genfi kongresszus kapcsán a kisebbségekről írt cikket [...], s a leghevesebben tiltakozott az autonómia gondolata ellen, mert az szeparatizmus lenne, és a jugoszláv alkotmány valamennyi állampolgár jogait egyformán biztosítja, arra semmi szükség nincsen. A vajdasági németek egy autonómiában túlságosan megerősödének, a magyarok pedig az ezer esztendőös magyar állam képét éreznék túlságosan szemük előtt, ami mindenképpen veszedelmes volna, tehát még csak kulturális autonómiáról sem szabad beszélni senkinek sem.

Csuka 1995, 310.

1927. szeptember 8.

Lukics Predrag bácskai főispán, aki különben a Demokrata Párthoz tartozott, pár nappal a választás előtt rendeletet adott ki, amelyben

figyelmeztette a jegyzőket, hogy minden választási visszaélést a legszigorúbban meg fog torolni. Különösen nehéz volt a helyzet az Óbecsei járásban, ahol Szijacsics Jankó járási radikális párti jelölt támogatására Balassa Pál egy negyventagú bizottságot szervezett meg, hogy a magyarokat az önálló listával induló Magyar Párt ellen fordítsa. Berecz Kálmán szenttamási plébános erélyes fellépése ezt megghiúsította, de az nagy baj volt, hogy a radikális párti jegyzők minden rendelkezést kijátszva, a magyar választók tömegeit kihagyták a választói névjegyzékből.

Csuka 1995, 311.

1927. szeptember 12.

(Mészáros: szeptember 11.)

A választások napja. Az eredményekről a *Hírlap* így tudósított: Két magyar párti képviselőt választott a Vajdaság magyarsága, dr. Várady Imrét és dr. Strelitzky Dénest, dr. Nagy Ödön 68 és dr. Deák Leó 136 szavazattal maradt le. Dr. Király Károlyt, aki az újvidéki kerületben önálló magyar listával indult a harcba, teljesen háttérbe szorította az a rendszeres megfélemlítési hadjárat, amelyet az óbecsei járásban folytattak a magyarság ellen. Dr. Deák Leót is ez a titokzatos megfélemlítési hadjárat ütötte el a mandátumtól, mert a magyar nép félt leszavazni. A szabadkai választókerületben, ahol a Magyar Párt és a radikális párt közös listával indultak, 16.457 szavazatot kaptak. Kanizsa város, ahol a magyarság alkotta a nagy többséget, 1043 szavazatot adott, Zenta város, melynek lakossága majdnem tisztán magyar, 2421 szavazatot adott, a túlnyomó részben magyar lakosságú zentai járás 3334, a topolyai járás, amelynek lakossága szintén túlnyomó részben magyar, és ahol az oda telepített dobrovoljacok mind a demokrata párt tagjai voltak, 4372 szavazatot adott. Bajmokon az összes magyarok, szám szerint 760-an a közös magyar–radikális listára szavaztak, és a szabadkai belső területen, ahol a magyar szavazók voltak többségben, 1429 polgár adta le szavazatát a

magyar listára. [...] A magyar párti Strelitzkyn és Váradyn kívül a radikális párti Sztirlich Béla és a demokrata párti Kerepesi Vince jutott be a parlamentbe. Dr. Pleszkovics Lukács mindössze 615 szavazatot kapott a szabadkai kerületben, úgyhogy nemcsak kimaradt a parlamentből, de a választási vereség után el is tűnt a jugoszláviai magyar közéletből. [...] A becskerekai választókerületben a Magyar Párt és a Radikális Párt összesen 16.979 szavazatot kapott. Ebből a kerületből Várady Imrén kívül még egy kisebbségi képviselő jutott mandátumhoz, dr. Neuner Vilmos német párti. A Német Párt 8591 szavazatot kapott. [...] Az újvidéki választókerületben a Magyar Párt 3418 szavazatot kapott, és ha tekintetbe vesszük, hogy a radikális párt 14 072, a demokrata 8213, a német párt pedig 6140 szavazatot kapott, igen szép eredménynek tekinthető. (Mészáros hivatkozik a *Hírlap* szeptember 12-i összefoglaló írására.)

Csuka 1995, 311–312.; Mészáros 1981, 181.

A választási terror az óbecsei és a Szenttamási járásban volt a legkegyetlenebb. (Erről Csuka János könyvében részletesen beszámol.) Szenttamáson a Magyar Párt elnökét, Paja János hetvenesztendő gazdálkodót és a Magyar Párt urnaőreit, Rátz Jánost, Sebők Józsefet, Zóni Ferencet, Zabik Józsefet beidéztek a rendőrségre. Berecz Kálmán plébános tanácsára a beidézett emberek, mielőtt a rendőrségre mentek volna, megjelentek dr. Majoros József szenttamási orvosnál, és megvizsgáltatták magukat.

Csuka 1995, 312–314.

1927. november 8.

(Mészáros szerint: november 6.)

Megtartották a községi választásokat. [...] A magyar tömegek legelső kívánsága a Magyar Párttal szemben mindig az volt, hogy teremtsen lehetőséget a községi választások megtartására. [...] A községi választás kiírása sokkal nagyobb hatást keltett a magyar tömegekben, mint a nemzet-

gyűlési képviselőválasztás. A községi választások nemcsak politikai jelentőségűek voltak, hanem gazdaságiak is, és a józan délvidéki magyar nép, amely a gazdag bácskai földön, a dús bánági humuszon csak úgy tudott boldogulni, hogy mindig többet dolgozott, mint Közép-Európában bárhol a parasztság, igen súlyosan érezte azt, hogy a községi autonómia hiánya miatt, munkájának egy része kárba vész.

Csuka 1995, 316–317.

A szabadkai község területén a demokratáknál első helyen Lendvai József, dr. Rabstein Mátyás, Pataky Antal, dr. Havas Emil voltak a jelöltek. A Radics-pártban nem voltak komolyan számba jöhető magyar jelöltek, és azok a magyarok, akiket egyáltalán jelöltek, nem szerepelhettek olyan helyeken, ahol reményük lehetett a megválasztásra. A munkáspártnak számos magyar jelöltje volt, és a Magyar Párt a külön munkáspárti listát helyezte, mert arra számított, hogy a munkáspárti magyar városi képviselők minden olyan kérdésben, amelyet a Magyar Párt a magyar munkásság érdekeinek megvédésére akar megoldani, a Magyar Párttal fognak együtt harcolni. Magyar szempontból a legkevésbé volt előnyös, hogy a Lloyd, a szabadkai kereskedők egyesülete külön listát állított, ami szétforgácsolta a választókat, és a jugoszláviai arányos választási eredményszámítás mellett kisebbsíti a Magyar Párt esélyeit. (Csuka János könyvében felsorolja az 1927. évi községi választások jelöltjeit.)

Csuka 1995, 321–322.

A Magyar Párt mindenütt, ahol önálló listával indult, teljes győzelmet aratott. A színmagyar községekben a községi képviselőtestület többségét tudta megszerezni, a vegyes lakosságú helyeken a magyar lakosság számarányának és kulturális nivójának megfelelő helyeket tudott biztosítani.

Csuka 1995, 325.

Zentán a Magyar Párt valósággal uralta a város-házát, mert nemcsak a saját 266 magyar képviselője került be a közgyűlésbe, hanem a többi pártok magyar tagjaival együtt a nyolcvantagú képviselőtestületbe 55 magyar volt, így megszerezték az abszolút többséget. A magyar képviselők általában hűséget tanúsítottak a magyarsággal szemben, az egyetlen kivétel Péterréve volt, ahol a mindig nagyon elkeseredett szegény magyar munkásság húsz munkaspárti képviselőt választott, és a Magyar Pártnak csak nyolc képviselői hely jutott.

Csuka 1995, 326.

A községi választásokon a Magyar Párt összesen 212 községi mandátumot szerzett. Hivatkozás: *Bács megyei Napló*, november 8.

Mészáros 1981, 182.

1927 ősze

Prokopy Imre már 1926-ban összehívta a szabadkai Népkörben a jugoszláviai magyar szellemi munkásokat és a politikai vezetőket, hogy egy Magyar Közművelődési Szövetséget létesítsenek. Az első tanácskozáson már negyven előadó jelentkezett, de a politikai zűrzavar miatt csak 1927 őszén fogott hozzá a tervének további kiépítéséhez. A Magyar Közművelődési Szövetség alapszabályát is elkészítette, és erről a *Hírlapban* a következőképpen számolt be: „A kész alapszabályokat 1926. október hó elején kritikai észrevételezés céljából Milkó Izidor, dr. Törley Bálint, Strelitzky Dénes, dr. Szántó Róbert, Havas Károly, Wilt Vilmos, dr. Békeffy György, Mara Jenő, dr. Pleszkovics Lukács és Szántó Gábor uraknak küldtem meg, ezzel is jelezni akarván, hogy kulturális kérdésekben pártpolitikai és világnézeti szempontok nem emelhetnek köztünk válaszfalat.” [...] Az alapszabályokat Prokopy Imre benyújtotta a belügyminisztériumhoz jóváhagyás végett, azonban egy esztendő elmúltával sem kapott választ.

Csuka 1995, 318.

Az agrárreform igazságtalanságát a magyarság nemcsak abban látta, hogy a magyar földbirtokosoktól elvették a földet, és a kártalanítás még mindig késett, hanem abban is, és elsősorban abban, hogy a földnélküli mezőgazdasági munkások, akik az agrárreform következtében elveszítették kenyérkereseti lehetőségeiket, mert a nagy gazdaságok megszűnésével a munkaalkalmak száma csökkent, nem kaphattak földet. [...] Igen nagy haladás volt az, hogy az 1927. évi nemzetgyűlési választás lezajlása után az örökös magyar sürgetésre megengedték, hogy a szabaddá lett földbirtokokat a szabadkai választókerületben magyar parasztok is megvásárolhassák. Ez Szubotics Dusán igazságügyminiszter közbenjárása által vált lehetségessé. Az ilyenfajta földszerzés a kisemberek véletlen szerencséje volt csupán, és annyira szórványos, annyira rendkívüli, hogy ezek a pár holdas parcellák, amelyek összesen körülbelül 90 családnak jutottak, nem sokat jelentettek a magyar tömeg földnyomorúságának és földéhségének enyhítésére.

Csuka 1995, 318–319.

Az agrárreform lehetetlen végrehajtása ebben az időben más bonyodalmakat is okozott. A bácstopolyai járásban a jugoszláv agrárreform törvény (*nem volt törvény, csak miniszteri rendelet – M. F.*) világos megsértésével egyes magyar birtokokat elvettek és felosztottak a dobrovoljacok között. Topolya közelében özv. Bajsai Vojnitsné, özv. Kalmárné és még néhány más birtokos egész földbirtokát szétosztották, és ezek esztendőig tartó hajsza és utánjárás után, amelyek természetesen rengetegpénzt is felemésztettek, visszakaptak ötszáz holdat a törvény előírása szerint, azonban ez az ötszáz hold már fel volt osztva a dobrovoljacok között, akik magukat a visszautalt föld jogos tulajdonosainak tekintették. A vélt jogaikban sértett dobrovoljacok semmit sem törődtek a hozzájuk érkezett hivatalos írásokkal, a földeket nem hagyták el, és végül a bácskai főispán kénytelen volt

katonaságot kérni, hogy a fegyveres ellenállással fenyegetőző dobvoljacokat rábírja arra, hogy a földet visszaadják.

Csuka 1995, 327.

Mindössze négy magyar párti képviselő volt a belgrádi tartománygyűlésen: dr. Várady Imre, dr. Batta Péter, dr. Király Károly és Rác István (Horgos). Dr. Várady nemzetgyűlési képviselővé történt megválasztása után lemondott a tartománygyűlési képviselői mandátumáról.

Csuka 1995, 319.

Felső-Bácskában a községi választási kampányt Balázs-Piri Kálmán irányította.

Csuka 1995, 325.

1927. október 16.

A *Hírlap* közölte a kopácsi Faragó Istvánnak és Darányi Jánosnak, a vajdasági parasztpárt elnökének és alelnökének levelét, amelyben bejelentik, hogy kilépnek a pártból, s hogy ezután a Magyar Pártban kívánnak tevékenykedni.

Csuka 1995, 324.

A magyar kívánságokat leginkább a községi autonómián belül lehetett megvalósítani. Az első kívánság az volt, hogy a községi képviselő-testületekben az anyanyelven lehessen felszólalni. Ez a követelés mindenütt érvényesült, először a szabadkai közgyűlési teremben, ahol rögtön magyarul beszéltek a képviselők.

Csuka 1995, 328.

Makszimovics Bozso volt belügyminiszter a belgrádi *Politikában* cikket jelentetett meg, amelyben az olvasható: „Ma ezen a vidéken a magyarok és a magyarón elemek jelentenek mindet és mindenkit.” (A cikket Csuka János közli a könyvében.)

Csuka 1995, 329–330.

1927. november 4.

Zomborban Molnár Ferenc *Játék a kastélyban* című színművének a bemutatásával megnyílt a magyar színház. Földesy Sándor volt felvidéki színházigazgató – aki korábban Zomborban is játszott – hosszú utánajárással szeptemberben engedélyt kapott állandó magyar színház működtetésére. Társulatát a Felvidékről hozta, mert szerb állampolgárrá lett magyar színész már nem talált a Délvidéken. Háromszor tűzték ki a megnyitó előadás időpontját, de azt a szerb hivatal háromszor akadályozta meg. Amikor már a játékgengedély megvolt, az együttes nem kapott beutazási engedélyt. Amikor megvolt a beutazási engedély, a cenzúra Belgrádba kérte a darabok szöveggönyvét. Amikor ez is megtörtént, a vámhatóságok a kitűzött darab díszleteit tartották vissza. Végül Földesy idegen állampolgársága volt az akadály, aki azután az engedélyét átadta egy belgrádi magyar újságírónak. A bemutatót követően – arra hivatkozva, hogy a színtársulat tagjai közül tizenhatan csehszlovák állampolgárok – a színtársulatot kiutasították Jugoszláviából.

Olay 1930, 379–380.

1927. november 11.

Párizsban aláírták a francia–jugoszláv barátsági szerződést. Belgrád ezt a magyar–olasz barátsági szerződéssel szembeni határozott gesztusnak, Párizs pedig Olaszországnak szánt figyelemzettségnek tekintette.

Vinaver 1971, 359.

1927. november 19.

Kálmán Imre népszerű operettjét, a *Csárdáskirálynőt* Szabó Márton rendezésében mutatta be a szabadkai Népkör műkedvelő társulata.

Garay 2012, 33.

1927. november 26.

„...öt rossz regényt kaptam, melyek a *B. N.* pályázatára érkeztek be (csupán az öt legjobbat küldték s így el sem tudom képzelni milyen rossz-

szak lehetnek az el nem küldöttek!) s melyeket három nap alatt kellett végigolvasnom... Most még két novellát kell írnom s néhány levelet...” (Dr. Draskóczy Edének, Óbecse)

Szenteleky 1943, 54.

1927. december 14.

Prokopy Imre elhagyta Jugoszláviát és Budapestre költözött. Az elkövetkező években a levelek hosszú sorát intézte a Népszövetség Tanácsához, melyben a jugoszláviai magyar kisebbség helyzetéről számolt be, és rámutatva a nyelvhasználat, az anyanyelvi oktatás, a magyar tanítók elbocsátása vagy kényszernyugdíjaztatása, a művelődési egyesületek szabad működése terén tapasztalható jogfosztottság állapotára, kérte a helyzet kivizsgálását.

Vinaver 1971, 421–422.

1927. december 17.

„A Népkör ünnepe melegen érdekel. Mindenesetre szép lenne impozáns, de nem túl nagy és fárasztó keretet adni ennek a nagy napnak. A reprezentatív *Helikont* összeállítani, sajnos rop-pant nehéz lenne: vagy senki sem kapna helyet, vagy minden műkedvelőnek szerepet kellene adni. Ilyen seregszemlekor látjuk csak igazán, milyen szegények is vagyunk mi kultúrértékekben, komoly tehetségekben. Aki írószám-ba jön, az rossz előadó, vagy semmi reprezentatív értéket nem képvisel. Egyedül Szántó Róbertet ajánlanám mint szónokot vagy mint szavalót (de nem mint előadót!) Értékesebb műkedvelő színészt vagy muzsikust sem Zomborban, sem Szabadkán nem ismerek. Talán Becskerek tudna valakit adni. Nem tudom milyen műsort tervezel estére? Az est mindenesetre tarka legyen, de tarkaságában is ünnepélyes.” (Dr. Draskóczy Edének, Óbecse)

Szenteleky 1943, 54–55.

1927. december 19.

„Kedves uram, örömmel vettem körlevelét és megszervezési tervzetét. Sok rokonszenvvel állok Ön mellé és veszek részt a Kévében, amennyiben azt valóban életre lehet kelteni. Már sok kudarcnak, elcsuklásnak, csüggedésbe fulladt akarásoknak voltam tanúja és átélője, hitem fanyar és fáradt, mégis bízom a *Kéve* életbeszökkenésében, mert bízom az Ön izmos hitében és tehetségében. Engedje meg, hogy ez alkalommal köszönetet küldjek meleg, megértő soraiért, melyeket a *Bazsalikom*ról írt a *B. N.-ban*.” (Csuka Zoltánnak, Újvidék)

Szenteleky 1943, 57.

1927. december 20.

Amikor 1927. december 20-án különböző okokból elköltöztem Zomborból, 30 évi működésem színhelyéről, és elhagytam az 1918. november 13-án idegen uralom alá került Bácskát, tettem ezt azzal a szilárd elhatározással, hogy minden erőmet az ott élő magyar testvérek védelmének és az elszakított Délvidék visszaszerzésére irányuló revíziós mozgalomnak a szolgálatába fogom állítani. A komoly szándékot követte a tett, amiről az 1928 óta megírt, és a délvidéki magyar nemzeti kisebbség helyzetét, valamint Jugoszlávia bel- és külpolitikájának főbb eseményeit, és a szerb–horvát viszony alakulását ismertető több száz hosszabb-rövidebb cikket, közleményt és tudósítást, valamint jónéhány alaposabb tanulmányon kívül mindenekelőtt a Népszövetség főtitkári hivatalához betérjesztett 20 panaszírat és 3 pótbeadvány tanúskodik, melyekben szóvá tettem a jugoszláviai félmilliónyi magyarság temérdek zaklatásának, elnyomatásának és üldöztetésének sok-sok kiáltó esetét.

Prokopy 1941, 64.

A tény azonban, hogy a jugoszláviai nemzeti kisebbségek által betérjesztett petíciók közül [...] egyetlenegy sem kerülhetett a népszövetségi Tanács, és ezen át a nagyobb nyilvánosság elé,

már önmagában is elegendő annak megállapításához, hogy a népszövetségi főtikárság és annak kisebbségi osztálya, valamint a hármás- és ötös-bizottságok által követett kisebbségi eljárásnak nagy része volt abban, hogy a népszövetségi kisebbségvédelem, és maga a Népszövetség is, mint ennek a vétkes gyakorlatnak a legfőbb védnöke, idővel óhatatlanul csődbe jutott.

Prokopy 1941, 80.

1927. december 29.

Meghalt Klepp Péter torzsai lelkész, az S. H. S. királysági református egyházmegye főesperese. 1884. augusztus 3-án született Újvidéken, a magyar nyelvet cseregyerekként Ómoravicán sajátította el. A gimnázium négy alsó osztályát Kunszentmiklóson, a négy felső osztályát pedig Kecskeméten végezte. A teológiát Budapesten végezte, ahol 1910-ben nyert lelkészi oklevelet. Rövid káplánkodás után 1913-ban, a németajkú torzsai egyházban, az egyházmegye akkor legidősebb lelkipásztora, a 93 évet élt Kármán Pál volt főesperes maga mellé rendelte. E népes és virágzó egyházban végezte 14 éven át a lelkészi szolgálatot. Gondos, hű pásztor volt. A közfigyelem korán reá irányult az egyházmegyében, sokan benne látták a jövő emberét. Becsvágya kötelességérzettel és munkakészsége törhetetlen akaratával egyesült. (Meghalt Klepp Péter torzsai lelkész, az S. H. S. királysági református egyházmegye főesperesének emlékezete. 1884–1927)

Árvaházi Naptár 1929, 35–41.

1927

A *Magvető* egész éven át megjelent, ugyanakkor német nyelvű gyülekezeti lapunk a *Säemann* is halottaiból feltámadt. A múlt évi jelentésben említett öt gyülekezeti lap megszaporodott eggyel, az újvidéki *Harangszóval*, ezzel most már hat gyülekezetünknek van helyi lapja. Valamennyi a gyülekezeti tagok adományából jelenik meg. Nagyon helyes, és nagyon örvendetes jelenség. Épp ilyen örvendetes esemény a *Református vallás* című magyar nyelvű hittani kézikönyv, és a *Wegweiser zur Gerechtigkeit Gottes* című német nyelvű hittan kézikönyv megszerkesztése és kiadása is. Az előbbinek szerkesztői Ágoston Sándor, Kovácsy Sándor és Szabó Zoltán lelkészek, utóbbié Weimann Péter lelkész és Gutsohn Dániel levita. (Esperesi jelentés a debeljacsai egyházmegyei közgyűlésen. 1926. augusztus 25-én)

Árvaházi Naptár 1927, 37.

Magyarország belgrádi nagykövete, Forszter Pál az Országos Magyar Párt vezetőivel, Várady Imrével, Deák Leóval és Streliczky Dénessel folytatott megbeszélései során azt tanácsolta nekik, hogy keressék az együttműködés lehetőségét a német kisebbség vezetőivel. A közeledés azonban a németek részéről nem nyert viszonzást.

Vinaver 1971, 382.